

Genitiu. De qual, del qual, de la qual. &c.

Plural.

Nominatiu. Quals, los quals, las quals.

Genitiu. De quals, de los quals, de las quals. &c.

Si estos pronoms se emplean para preguntar se diuhen interrogatius, per exémple: *Qui* ha criat lo cel y la terra? *Qual* de vosaltres es lo major? *Quina* virtud es la mes excellent? *Que* has fet? *Que* hora es?

Si denotan admiració, se diuhen admiratius, com: *Que* pena! *Que* desgracia! Ah *que* dolor! *Quin* plor! *Quin* plan! *Quin* torment! *Quin* suspirar! *Quina* gran basca! *Quina* angustia!

Pronoms indefinits.

Los pronoms indefinits son: *un*, *una*, *quiscun*, *na*, *qualsevol*, *altre*, *a*, *algú*, *na*, *ningú*, *na*, *cada*, *cadahú*, *na*, *los demes*, *cert*, *ta*, *pochs*, *tots*, *molts*, &c.

VERBS.

LO verb es una veu, que significa acció ó passió, y se divideix en *actiu*, *passiu*, *neutre*, *regular*, *irregular*, *personal*, *impersonal* y *defectiu*. Lo verb *actiu* es lo qui significa acció, com *amar*, *comprar*. Lo verb *passiu* es lo qui significa passió, com *ser amat*, *ser comprat*. Es *neutre*, quant la acció no passa á altre, com *viurer*, *dormir*. Es *regular*, si se conforma ab las reglas de la conjugació, com *amar*; y es *irregular*, si no s'hi conforma, com *anar*, *dir*, *fer*. Se diu *personal*, si tè totas las personas, com *comprar*; y se diu *impersonal*, quant no tè sino las terceras personas del singular. Enfi, es *defectiu*, si li faltan temps ó personas, com *pláurer*.

Accidents del verb.

Lo verb se conjuga per modos, temps, números y personas. Los modos son tres: modo absolut ó *indicatiu*, modo condicional ó *subjunctiu*, y modo *imperatiu*.

Lo infinitiu es una veu del verb, que serveix pera anomenarlo, y tè naturalesa de nom; axí dihem: *lo mentir* vol memoria.

Los temps dels verbs son tres: *present*, *pretérit* y *futur*, com: *jo amo*, *ami* y *amaré*. Los números son dos: *singular*, que expressa un, com: *jo amo*; y *plural*, que expressa dos ó molts, com: *nosaltres amam*. Las personas son tres del singular, *jo*, *tu*, *ell*, y tres del plural, *nosaltres*, *vosaltres*, *ells*.

A mes tenen los verbs *gerundius* y *particips*. Los *gerundius* son una veu del verb, que expressa que la cosa se está fent. Los de la primera conjugació terminan en *ant*, com: *amant*; los de la segona en *ent*, com: *tement*; los de la tercera en *int*, com: *umplint*. Los *particips* son unas veus, de las que parlarém mes avant.

Conjugacions.

Las conjugacions dels verbs catalans son tres, y se diferencian entre sí per la diferent terminació del infinitiu. La primera es la dels verbs

que terminan lo infinitiu en *ar*, com: *amar*; la segona es la dels verbs que terminan lo infinitiu en *er*, com: *témer*, *enténdrer*, *conéixer*, *mereixer*; la tercera es la dels verbs que terminan lo infinitiu en *ir*, com: *umplir*, *agrahir*.

Antes de ordenar las conjugacions dels verbs catalans, me es precis advertir algunas cosas. 1. Que algunas veus dels verbs pareixerán tal vegada estranyas, per exèmple: los pretérits imperfects del indicatiu *queya*, *seya*, *veya*, *deya*, *reya*, *treya*, *jeya*; los pretérits perfets *juguí*, *riguí*, *beguí*, *cabí*, *fiu*, *sabí*; los presents de subjunctiu *dolgam*, *dolgau*, *sentiam*, *sentiau*, *rebam*, *rebau*, *viscam*, *viscau*, *condolgam*, *condolgau*, *digam*, *digau*, *seguiam*, *seguiau*, *fassam*, *fassau*, &c; pero son molt en us en los authors, com se véu en estos exèmples: Diu Jaume Roig: La tua flor entre las suas *jeya*: Ni dels guants *treya* las mans: Ab tot sen *reya*. Diu Fr. Anselm: *Deya* la vella Perica, la espina, quant naix, ja pica. Diu la Recopilació de varios documents: Los diners se *deyan* antiguament *deners*,

perque valian la desena part de una moneda. Diu lo llibre dels consells: Cert noy *cabi*, ni res *sabi*: Per temps avant *sabi* la fi: Ma de paper, ploma y tinter ella tenia, quen escribia may ho *sabi*: Jo noy *cabi*, si ella sabes que hi *cabes*, car nou celara. Diuhen los capitols de Corts: Perque *sentiam* be de la paga dels tributs, establiré lo modo com vos *degau* portar: Vull que esta pena *incoregau*. Diu la oració Dom. No *permetau* que nosaltres *caygam* en la tentació. En lo llibre de la passió diu S. Pere á S. Joan: *Seguiam* á JESU-CHRIST. Diuhen los jueus: *Fassamli* una corona de puntas de jonchs marins. &c.

ii. Que hi ha molta varietat entre los authors cathalans en lo present de subjunctiu, per exèmple, del verb *ser* ó *esser*, uns diuhen *sia*, *sias*, y altres *sie*, *sies*; del verb *estar*, uns diuhen *estigue*, *estigues*, y altres *estiga*, *estigas* ó *estiguia*; del verb *voler*, uns diuhen *vulga* ó *vulla*, y altres *vulgue*, *vulguie* ó *vulle*; del verb *haver*, uns diuhen *haja*, y altres *hage* ó *hagia*; del verb *fer*, uns diuhen *fassa*, y altres *fasse* ó *fassia*. A

vista de esta varietat de parers, usaré en las conjugacions dels verbs las ditas primeras veus, perque se acercan mes á las regulars; axí al present de subjunctiu diré *sia* y no *sie*, *vulla* y no *vulguia*, *haja* y no *hage*, ni *hagia*, *valga* y no *valguia*, *veja* y no *vegia*, *vensa* y no *vensia*, *fuja* y no *fugia*, *ame* y no *amia*, *cante* y no *cantia*, *tinga* y no *tinguia*, *tema* y no *temia*, &c.; perque es lo mes comú en los authors, com se véu en estos exèmples. Diu la oració Dom. *Sia* santificat lo vostre sant nom. Diu lo Peregrí: Pero, germá, *siaus* avis. Diu Jaume Roig: *Vullas*, Senyor, oir ma oració: *Vulla* Dèu que *sia* axí: Allá se las *haja*: Senyor, pietat *hajau* de mí: *Fassas* la vostra voluntat: *valgam* Dèu: *valgans* lo haver vingut: *vejas* ma figura. Diu lo llibre dels consells: É si comensa guarda not *vensa*: Es precis que *fuja*, que non *defuja*; y diu lo aforisme: *Canten* papers, y *mentan* barbas.

iii. Es menester tenir present: que las rael, origen y principi de que proceheixen tots los temps de un verb, son lo present de indicatiu, lo pre-

térít perfet y lo futur. Del present naixen tots los presents y pretérits imperfets del indicatiu. Del préterit lo pretérit perfet del subjunctiu. Del futur naix lo pretérit imperfet del subjunctiu ó la veu *ria*.

iv. Que respecte que los verbs *haber*, *ser* ó *esser* son verbs auxiliars ó de socorro, lo primer pera formar los temps composts, y lo altre la passiva, puix los verbs catalans no tenen veus proprias com los llatins pera expressarla; me ha paregut collocar la conjugació de dits verbs despres dels temps simples del verb *amar*, pera denotar ab claredat lo us que devem fer de ells.

v. Que la llengua catalana y francesa no tenen futur condicional ó del subjunctiu com los llatins, que tenen *amavero*, *amaveris*, y los castellans, que tenen *amare*, *amares*; y en lloch de ell nos servim del futur de indicatiu, ó del futur compost, ó del present de subjunctiu; per exemple: diuhen los llatins, *ad videndum ibimus*, *cum adveneris*, y los castellans, *irémos á verle quando llegare*; los catalans, *anirém á veurel quant*

arribará; los francesos, *nous irons le voir, quant il será arrivé*. Los llatins diuhen, *veni cum volueris*, y los castellans *ven quando quisieres*; los catalans *vina quant vullas*; los francesos *venez quand vous ferá plaisir*. Axí mateix, *quid quid habueris*, lo que tuvieres, lo que tindrás, *ce que vous aurez*.

vi. Que en las conjugacions dels verbs se omiteixen los participis; perque lo participi es una part de la oració distincta y separada, y se tractará de ell en son lloch propi y determinat. Sols se expressan los gerundius, perque son una part del verb. (*)

(*) En esta part dels verbs he volgut remirarme; y no obstant segons lo concepte de alguns hauré errat: perque á cada poble li apar que lo seu us de llengua es lo millor. En las riberas del Ebro se parla de una manera, y en las del Ter de altra, com també lo manchego pronuncia distintament del andaluz. Perçó he procurat acomodarme á tots, conformantme mes ab los authors antics que ab los moderns.

Primera Conjugació.

Los verbs de la primera conjugació terminan lo infinitiu en *ar*, la primera persona del present de indicatiu en *o*, la segona en *as*, y lo pretèrit perfet en *i*, de esta manera:

AMAR.

Indicatiu.

Present. *Singular.* Jo Amo, tu amas, ell ama. *Plural.* Nosaltres Amam, vosaltres amau, ells aman (*).

Pretèrit *imperfet.* Sing. Amava, amavas, amava. *Plur.* Amavam, amavau, amavan.

Pretèrit *perfet.* Sing. Amí, amáres, amá, *Plur.* Amárem, amáreu, amáren.

Futur. *Sing.* Amaré, amarás, amará. *Plur.* Amarém, amaréu, amarán.

Subjunctiu.

Present. *Sing.* Ame, ames, ame, *Plur.* Amem, ameu, amen (**).

(*) Per causa de brevedad se omiteixen las personas en los demes temps, y será fícil á quiscun lo anyadirlas á tots los verbs.

(**) En los temps del subjunctiu se déu anyadir en totas las personas *Es precis que*, ó altra conjunció, ménos en la veu *ria*.

Pretèrit *imperfet.* Sing. Amaria, amarias, amaria. *Plur.* Amariam, amariau, amarian.

Pretèrit *perfet.* Sing. Amás, amásses, amás. *Plur.* Amásem, amásseu, amássen.

Imperatiu.

Present. *Sing.* Ama tu, ame ell. *Plur.* Amem nosaltres, amau vosaltres, amen ells.

Gerundiu Amant.

Axi mateix abandonar, alabar, buscar, cantar, condemnar, consolar, enconstrar, declarar, ensenyar, presentar, inclinar, judicar, meditar, multiplicar, descansar.

HAVER.

Indicatiu.

Present. *Sing.* He amat, has amat, ha amat, *Plur.* Havem ó hem amat, heu ó heu amat, han amat. (*).

(*) Lo particip *amat* ó altre se déu anyadir en tots los temps y personas del verb *haver*. Alguns diuen *hem* y no *havem*, per exemple: A fe que *l'hem* feta bona; y també *heu* en lloch de *haveu*, com: O Senyor, com *heu* mort en creu! També se troba *hagi* en lo present de subjunctiu en lloch de *haja*.

- Pret *imp. Sing.* Havía, havías, havia.
Plur. Haviam, havíau, havían.
 Pret. *perfet. Sing.* Haguí, haguères,
 hagué. *Plur.* Haguérem, hagué-
 reu, haguéren.
 Futur. *Sing.* Hauré, haurás, haurá.
Plur. Haurém, hauréu, haurán.
 Subjunctiu.
 Present. *Sing.* Haja, hajas, haja. *Plur.*
 Hajám, hajau, hajan.
 Pret. *imperfet. Sing.* Hauría, haurías,
 hauría, *Plur.* Hauríam, hauríau,
 haurían.
 Pret. *perfet. Sing.* Hagués, haguésses.
 hagués. *Plur.* Haguéssem, ha-
 guésseu, haguésseen.
 Gerundiu Havent.

SER ó ESSER.

Indicatiu.

- Present. *Sing.* Sò amat, ets amat, es
 amat. *Plur.* Som amats, sòu amats,
 son amats. (*)

(*) Lo particip *amat* ó *amats* se déu anyadir a tots los temps, números y personas del verb *ser* pera formar la passiva. Lo particip de pretérit de qualsevol verb, com *amat*, *comprat*, en lo temps compost de activa es

- Pret. *imperfet. Sing.* Era, eras, era,
Plur. Eram, erau, eran.
 Pret. *perfet. Sing.* Fuy, fores, fou ó
 fonch. *Plur.* Forem, foreu, foren.
 Futur. *Sing.* Seré, serás, será. *Plur.*
 Serém, seréu, serán.
 Subjunctiu.
 Present. *Sing.* Sia, sias, sia. *Plur.*
 Siam, siau, sian.
 Pret. *imper. Sing.* Sería, serías, sería.
Plur. Seríam, seríau, serían.
 Pret. *perfet. Sing.* Fos, fosses, fos.
Plur. Fossem, fosseu, fossen.
 Imperatiu.
 Present. *Sing.* Sias tu, sia ell. *Plur.*
 Siam nosaltres, siau vosaltres,
 sian ells.

Gerundiu Sent ó Essent.

substantiu, y en la passiva es adjectiu, y perçó convé ab lo nominatiu á qui se refereix, axí: *som amats*, ó *som amadas*.

Alguns donan al verb *ser* altre pretérit imperfet del subjunctiu, axí: *Ja fora*, *tu foras*, *ell fora*, *nosaltres foram*, *vosaltres forau*, *ells foran*; axí diu Jaume Roig: *Fora difícil en res alterarho.*

Segona conjugació (*).

1. CLASSE.

Conjugació dels verbs que fan la primera persona del present de indicatiu en *o*, la segona en *s*, y lo pretérit perfet en *i*, com:

TÉMER.

Indicatiu.

Present. *Sing.* Temo, tems, tem. *Plur.*
Temem, temeu, temen.
Pret. *imp. Sing.* Temia, temias, temía.
Plur. Temiam, temíau, temían.
Pret. *perf. Sing.* Temí, teméres, temé.
Plur. Temérem, teméreu, teméren.

(*) Dividesch la segona y tercera conjugació dels verbs catalans en varias classes; y no es de estranyar, perque lo mateix se observa en altras llengüas. Lo P. Larramendi en lo seu art del bascuence divideix los verbs en vint y tres conjugacions diferents. Los verbs de la llengua francesa de la quarta conjugació terminan lo infinitiu en *re*, y

Futur. *Sing.* Temeré, temerás, temerá. *Plur.* Temerém, temeréu, temeran.

Subjunctiu.

Present. *Sing.* Tema, temas, tema.
Plur. Temám, temau, teman.
Pret. *imp. Sing.* Temeria, temerías, temeria, *Plur.* Temeriam, temeríau, temerían,
Pret. *perf. Sing.* Temés, temésses, temés. *Plur.* Temésssem, teméssseu, teméssen.

Imperatiu.

Present. *Sing.* Tem tu, tema ell, *Plur.*
Temam nosaltres, temeu vosaltres, teman ells.

Gerundiü Tement.

Axi mateix: *exprémer*, *empényer*, *constrényer*, *estrényer*, *plányer*, *per-*

no obstant los divideixen los gramátichs en cinch classes, en *andre*, com *encandre*; en *aire*, com *plaire*; en *oïtre*, com *connoître*; en *indre*, com *craindre*; en *uire*, com *conduire*; axí tambe los verbs catalans de la segona conjugació terminan lo infinitiu en *er*, y los de la tercera en *ir*; pero per respecte a las lletres antecedents los classifico de varias maneres.

tányer, rómprer, corrómprer, promé-
trer, comprométrer, entremétrer, remé-
trer, admétrer, acométrer, arremétrer,
cométrer, escométrer, malmétrer, somé-
trer, bátrer, abátrer, combátrer, de-
bátrer, rébrer, pédrer, &c.

Pédrer muda la *d* en *t* en la pri-
mera y segona persona del present
de indicatiu, axí: *perts*, *pert*; pero
axó es per rahó de ortografia, com
se adverteix mes avant.

II. CLASSE.

Conjugació dels que fan la prime-
ra persona del present de indicatiu
en *ch*, la segona en *s*, y lo preté-
rit perfet en *guí*, com:

ENTÉNDRE.

Indicatiu.

Present. *Sing.* Entench, entens, en-
ten. *Plur.* Entenem, enteneu,
entenen.

Pret. *imp. Sing.* Entenia, entenias,
entenia. *Plur.* Enteniam, enteniau.
•ntenian.

Pret. *perf. Sing.* Entenguí, entengué-
res, entengué, *Plur.* Entengué-
rem, entenguéreu, entenguéren.

Futur. *Sing.* Entendré, entendrás,
entendrà. *Plur.* Entendréu, en-
tendréu, entendrán.

Subjunctiu.

Present. *Sing.* Entenga, entengas,
entenga. *Plur.* Entengám, enten-
gau, entengan.

Pret. *imp. Sing.* Entendria, entendrias,
entendria. *Plur.* Entendriam, en-
tendriau, entendrian.

Pret. *perf. Sing.* Entengués, enten-
guéssem, entengués. *Plur.* Enten-
guéssem, entenguésseu, enten-
guéssem.

Imperatiu.

Present. *Sing.* Enten tu, entenga ell.
Plur. Entengám nosaltres, enteneu
vosaltres, entengan ells.

Gerundiu. Entenent.

Axi mateix: encéndrer, esténdrer,
fóndrer, confóndrer, respóndrer, cor-
respóndrer, descompóndrer, compóndrer,
suspéndrer, dóldrer, móldrer, cóldrer,
condóldrer, resóldrer, disóldrer, vál-
drer, clóurer, conclóurer, complóurer,
cóurer, déurer, reclóurer. &c.

III. CLASSE.

Conjugació dels que fan la primera persona del present de indicatiu en *ch*, la segona en *xes*, y lo pretérit perfet en *gui*, com:

CONÉIXER.

Indicatiu.

Present. *Sing.* Conech, coneixes, coneix. *Plur.* Coneixem, coneixeu, coneixen.

Pret. *imp. Sing.* Coneixia, coneixias, coneixia. *Plur.* Coneixiam, coneixiau, coneixian.

Pret. *perf. Sing.* Coneguí, coneguéres, conegué. *Plur.* Coneguérem, coneguéreu, coneguéren.

Futur. *Sing.* Coneixeré, coneixerás, coneixerá, *Plur.* Coneixerém, coneixeréu, coneixerán.

Subjunctiu.

Present. *Sing.* Conega, conegas, conega. *Plur.* Conegám, conegau, conegan.

Pret. *imp. Sing.* Coneixeria, coneixerias, coneixeria. *Plur.* Coneixeriam, coneixeriau, coneixerian.

Pret. *perf. Sing.* Conegués, coneguéses, conegués, *Plur.* Coneguéssem, coneguésseu, coneguésseen. Imperatiu.

Present. *Sing.* Coneix tu, coneix ella. *Plur.* Coneixam nosaltres, coneixeu vosaltres, coneixan ells.

Gerundiü. Coneixent.

Axi mateix: regoneixer, desconèixer, pareixer, apareixer, compareixer, &c.

IV. CLASSE.

Conjugació dels que fan la primera persona del present de indicatiu en *ch*, la segona en *xes*, y lo pretérit perfet en *squi*, com:

MERÉIXER.

Indicatiu.

Present. *Sing.* Meresch, mereixes, mereix, *Plur.* Mereixem, mereixeu, mereixen.

Pret. *imp. Sing.* Merexia, merexias, merexia. *Plur.* Merexiam, merexiau, merexian.

Pret. *perf. Sing.* Meresquí, meresquéres, meresqué, *Plur.* Meresquérem, meresquéreu, meresquéren.
Futur. Sing. Mereixeré, mereixerás, mereixerá. *Plur.* Mereixerém, mereixeréu, mereixerán.

Subjunctiu.

Present. *Sing.* Meresca, merescas, meresca. *Plur.* Merescam, merescau, merescan.

Pret. *imp. Sing.* Mereixeria, mereixerias, mereixeria. *Plur.* Mereixeriam, mereixeriau, mereixerian.

Pret. *perf. Sing.* Meresqués, meresquésses, meresqués. *Plur.* Meresquésssem, meresquésseu, meresquéssen.

Imperatiu.

Present. *Sing.* Mereix tu, meresca ell.
Plur. Merescam nosaltres, mereixeu vosaltres, merescan ells.

Gerundiü. Mereixent.

Axi mateix, nàixer, renàixer, compadéixer, desvanéixer, convaléixer, créixer, descréixer, sobrecréixer, amanéixer, reconvaléixer, desmeréixer, &c.

Tercera Conjugació.

I. CLASSE.

Conjugació dels que fan la primera persona del present de indicatiu en *o*, la segona en *es*, y lo pretérit perfet en *i*, com:

CUMPLIR.

Indicatiu.

Present. *Sing.* Cumpló, cumples, cumple. *Plur.* Cumplim, cumpliu, cumplen.

Pret. *imp. Sing.* Cumplia, cumplias, cumplia. *Plur.* Cumpliam, cumpliau, cumplian.

Pret. *perf. Sing.* Cumplí, cumplires, cumplí. *Plur.* Cumplirem, cumplireu, cumpliren.

Futur. *Sing.* Cumpliré, complirás, complirá. *Plur.* Cumplirém, compliréu, complirán.

Subjunctiu.

Present. *Sing.* Cumpla, cumplas, cumpla. *Plur.* Cumplam, cumplau, cumplan (*).

Pret. *imp. Sing.* Cumpliria, cumplirias, cumpliria. *Plur.* Cumpliriam, cumpliriau, cumplirian.

Pret. *perf. Sing.* Cumplis, cumplisses, cumplis. *Plur.* Cumplissem, cumplisseu, cumplissen.

Imperatiu.

Present. *Sing.* Cuple tu, cumpla ell. *Plur.* Cumplam nosaltres, cumpliu vosaltres, cumplan ells.

Gerundiu. Cumplint.

Axi mateix : *umplir*, *obrir*, *cubrir*, *descubrir*, *encubrir*.

II. CLASSE.

Conjugació dels que fan la primera persona del present de indicatiu en *esch*, la segona en *cixes*, y lo pretérit perfet en *i*, com :

(*) La impaciencia de alguns en buscar las veus propias del present de subjunctiu los fa usar las de indicatiu, dient : *cumplim*, *cumpliu* en lloch de *cumplam*, *cumplau*, com : Es precis que *cumplam* la voluntat de Deu. *Cumplau* lo que seus mana. Vejas la pag. 35.

AGRAHIR.

Indicatiu.

Present. *Sing.* Agraesch, agraheixes, agraheix. *Plur.* Agrahim, agrahiu, agraheixen.

Pret. *imp. Sing.* Agrahia, agrahias, agrahia. *Plur.* Agrahiam, agrahiau, agrahian.

Pret. *perf. Sin.* Agrahi, agrahires, agrahi. *Plur.* Agrahirem, agrahireu, agrahiren.

Futur. *Sing.* Agrahiré, agrahirás, agrahirá. *Plur.* Agrahirém, agrahiréu, agrahirán.

Subjunctiu.

Present. *Sing.* Agraheca, agrahecas, agraheca. *Plur.* Agrahecam, agrahecau, agrahecan.

Pret. *imp. Sing.* Agrahiria, agrahirias, agrahiria. *Plur.* Agrahiriam, agrahiriau, agrahirian.

Pret. *perf. Sing.* Agrahís, agrahisses, agrahís. *Plur.* Agrahissem, agrahisseu, agrahissen.

Imperatiu.

Present. *Sing.* Agraheix tu, agraheca ell. *Plur.* Agrahecam nosaltres, agrahiu vosaltres, agrahecan ells.

Gerundiu. Agrahint.

Terminacions variades de esta classe.

- Bir.** Prohibir, prohibesch.
Brir. Empobrir, empobresch.
Bli. Restablir, restablesch.
Dir. Persuadir, persuadesch.
Drir. Pudrir, pudresch.
Ehir. Benehir, benechesch.
Gir. Corretgir, corretgesch.
Guir. Seguir, seguesch.
Lir. Pulir, pulesch.
Llir. Amollir, amollesch.
Mir. Imprimir, imprimesch.
Nir. Escarnir, escarnesch.
Nyir. Renyir, renyesch.
Pir. Entorpir, entorpesch.
Quir. Enriquir, enriquesch.
Rir. Aderir, aderesch.
Rrir. Aborrrir, aborresch.
Tir. Repetir, repetesch.
Uir. Destruir, destruesch.
Xir. Engruixir, engruxesch.

Axi mateix *abolir, accedir, adquirir, advertir, afavorir, assistir, coneguir, constituhir, convertir, conferir,*

deduhir, definir, despedir, distribuhir, divertir, dividir, descubrir, embestir, estatuhir, exigir, engrehir, ferir, gemir, incumbir, intercedir, malehir, nudrir, oferir, oprimir, perferir, preferir, produhir, possehir, presidir, redimir, reduhir, referir, reflectir, regir, reincidir, residir, rendir, resistir, restituhir, revestir, produhir, succehir, substituhir, sufrir, suplir, vestir, surgir, tenyir, y molts altres; de manera que casi tots los verbs de la tercera conjugació son de esta segona classe. ()*

(*) Jo no sè si hauria estat millor reduhir los verbs de la tercera conjugació á una sola classe; puix casi tots se conjugan com *agrahir*, com se véu ab la multitud de exèmples damunt dits, y se adverteix ab lo mateix verb *cumplir*, que he posat per norma de la primera; puix la Recopilació lo fa de la primera classe, quant diu en la pag. 156: Ab lo castich tots *cumplen* lo que juraren; y en la pag. 144. lo fa de la segona, quant diu: Tota persona, que *cumpleix* lo jurament :::

Com esta gramática cathalana es la primera que ix á llum no pot apurarho tot, lo temps y la experiència dirán lo de des.

Verbs irregulars.

Un verb es irregular quant no se conforma ab las sobreditas conjugacions, ço es, quant las suas personas se varian, mudan ó alteran; per exemple, *anar*, *saber*, *venir* son irregulars, ó fora del regular, porque no dihem *ano*, *sabo*, *veno*, sino *vaig*, *sè*, *vinch*.

Es de advertir que los temps y personas que no van notadas en las conjugacions dels verbs irregulars, se deuen entèndrer regulars; encara que per la major claredat se expressarán algunas personas regulars, y se notarán de lletra cursiva. Quant lo temps porta la senyal (&c.) vol dir, que segueix la mateixa irregularitat.

*Verbs irregulars de la primera conjugació.***ANAR.**

Indic. Pres. Sing. Vaig, vas, va. **Plur.** van. **Subj. Pres. Sing.** Vage, vages, vage. **Plur.** vagen. **Imp. Pres.**

Sing. Ves tu, vage ell. **Plur.** vagen. (*)

ESTAR.

Indic. Pres. Sing. Estich. **Pret. perf. Sing.** Estigui, estiguères, estigué. **Plur.** Estiguérem, estiguéreu, estiguéren. **Subj. Pres. Sing.** Estigue, estiges, estigue. **Plur.** Estiguém, estiguéu, estiguen. **Pret. perf. Sing.** Estigués, estiguésses, estigués. **Plur.** Estiguésssem, estiguéssseu, estiguésssen. **Imp. Pres. Sing.** estigue ell. **Plur.** Estiguém nosaltres. estiguen ells.

Pregar en lo pretèrit perfet de indicatiu fa *preguí*, en lo present de subjunctiu *pregue*, *pregues*, &c. y en lo imperatiu *pregue*, *preguém*, *pre-*

(*) Lo verb *anar* á vegadas es auxiliar, quant dihem: Jo *vaig* córrer: tu *vas* escriúrer, ell li *va* dir. Lo pres. de ind. del verb *anar* se usa á vegadas en lloch del pretèrit perfet, com: li *va* pegar un revés: ningú d'ells la *va* tocar: prestament vos *va* abraçar, que es lo mateix que li *aná* á pegar, la *aná* á tocar, vos *aná* á abraçar.

guen ; axí mateix *jugar* en lo preté-
rit perfet de indicatiu fa *juguí*, en lo
present de subjunctiu *júgue*, *júgues*,
&c. y en lo imperatiu *júgue*, *juguem*,
júguen, pero esta petita alteració de
anyadir la *u* en ditas personas no es
irregularitat, sino sols per rahó de
la pronunciació y ortografía ; puix
sens la *u* en lo pretérit perfet de
indicatiu faria *pregí*, *jugi*, y en lo
present de subjunctiu *prege*, *juge* :
per la mateixa rahó *carregar* fa *car-
reguí*, *castigar*, *castigui*, *practicar*,
practiquí, *sacrificar*, *sacrifiquí*, &c.

ADVERTENCIAS.

Los antichs, y singularment los
poetas, llevaban la última lletra ó
sillaba de la primera persona del pre-
sent de indicatiu y subjunctiu dels
verbs de la primera conjugació per
la figura *apócope*, y deyan *suplich*,
prech, *certifich*, en lloch de *suplico*,
prego, *certifico*.

Exemples del present de indicatiu.

Diu lo Peregrí: Anima sò que pas

dolor: *Prech* á Dèu omnipotent: Lle-
gidor, *prechte* humilment. Diu Jaume
Roig: Tot se esguerra quant jo nol
tall: Tinch gran vent en lo ventrell,
ab lo donsell no mi *trobo*: *Desig*
véurel ab salut: Dels pecats vells *pas*
lo torment: *Jur* per Dèu que nol
conech: Entre molas no mi *pos*, per-
que molan fins al os. Diu lo Dr. Vi-
cens García: Petita es, jo ho *confes*,
la tacanyona: y axí á contarho me
aplich.

Jo nom atorment, ni *plor*,
Per lo negre voler be:
Que un desengany me tragué
Aquesta llupia del cor.

En sa duresa veig mos impossibles,
En sa bellesa ador enganys forçosos,
No *esper*, ni *desesper*, suïro y porfio.

Bella com un serafí.

Es la minyona que ador.

Y en autos se troba *clam* y *re-
clam* per *clamo* y *reclamo*.

Exemples del present de subjunctiu.

Del exterior not *pags*: Si vols
tractar ab las gents, not *girs* en *po-
pa*: Encara que ell *mir* sa potencia,

tost se penit : Musa mia not admirs :
 En mi not espant morir : Que Dèu lo
 deix ben finir : Prega á Dèu ab pensa
 bona, quet guard de la mort segona :
 Dèu nos guard de tal treball : Dèu los
 perdó, en lloch de *garde* y *perdone* ;
 pero estas no son irregularitats, sino
 llicencias poéticas, admesas en la
 prosa. Deyan los antichs : jo *confiu*
 en lloch de *confio*, com : En Dèu
 confiu quem salvará.

*Verbs irregulars de la segona
 conjugació.*

SABER.

Indic. Pres. Sing. Sè, sabs, sab. Fu-
 tur. Sing. Sabré, sabrás, &c. Subj.
 Pres. Sing. Sapia, sapias, &c.
 Pret. imp. Sing. Sabría, sabrias,
 &c. Imp. Pres. Sing. sapia ell.
 Plur. Sapiam, sapian. Gerund. Sa-
 bent ó Scient. (*)

(*) Diu la Recopilació en la pág. 38. Y
 sos factors *scients* y *consensciants* ; y en la
 pág. 39. Als *scients*, pero no *consensciants*.

CÁBRER.

Aquest verb pert la penúltima r
 del infinitiu, ménos en lo futur y en
 la veu *ria*, y á mes tè las irregula-
 ritats següents.

Indic. Pres. Sing. Cabo, cabs, &c.
 Pret. imp. Sing. Cabla, cablas,
 &c. Pret. perf. Sing. Cabí, cabé-
 res, &c. Subj. Pres. Sing. Capia,
 capias, &c. Pret. perf. Sing. Ca-
 bés, cabesses, &c. Imp. Pres.
 Sing. Cabs, capia. Plur. Capiam,
 cabeu, capian. Gerund. Cabent.

VEURER.

Aquest verb pert la penúltima r
 del infinitiu, ménos en lo futur y
 en la veu *ria*, y á mes tè las ir-
 regularitats següents.

Ind. Pres. Sing. Veig, véus, véu. Plur.
 Vehem, vehen, veuhen. Pret.
 imp. Sing. Veya, veyas, &c. Pret.
 perf. Sing. Vegí, vegéres ó veres,
 &c. Subj. Pres. Sing. Veja, vejas,
 &c. Pret. perf. Sing. Vegés, ve-
 gesses, vegés ó ves. &c. Imp.

Pres. Sing. Véus tu, veja. **Plur.** Vejam, veheu, vejan. **Gerund.** Ve-hent ó Vent. (*)

VOLER.

Indic. Pres. Sing. Vull, vols, vol. **Pret. perf. Sing.** Volgui, volguéres, &c. **Futur. Sing.** Voldré, voldrás, &c. **Subj. Pres. Sing.** Vulla, vultas, &c. **Pret. imp. Sing.** Voldria, voldrias, &c. **Pret. perf. Sing.** Volgués, volguésses, &c. (**)

(*) Diu lo llibre dels consells en lo *pret. imperf.*: Car no *vehia* y á cada pas cahia. En lo *perfet*: Cert jo la *viu*, y per ella *fiu* los bells dictats: De humilitat non hi *viu* molta: De fet la *viu* prou rebedora. En lo *Pret. perf. del Subj.* Si ell *ves* lo mal que ha fet. En quant al *imperatiu* diu Fra. Anselm: *Vet* bon exèmple.

(**) Alguns diuhen al *futur. de indic.* Volré, volrás, &c. y en la *veu ría* Volria, volrias, &c. axí diu Jaume Roig: Prest trobará lo que *volrá*: Tu en ma casa farás tot quant *volrás*: Segons *volria* ell ho faria. Careix de *imperatiu*.

Véncer y sos composts *convéncer*, *revéncer*, &c. en alguns temps mudan la *c* en *s* per rahó de la pronunciació ú ortografia, com *venso* al present de indic., y *vensa* al present de subjunctiu.

FER.

Indic. Pres. Sing. Faig, fas, fa. **Plur.** Fem, feu, fan. **Pret. imp. Sing.** Feya, feyas, &c. **Pret. perf. Sing.** Fiu, feres, feu. **Plur. Férem, féreu, féren.** **Futur. Sing.** Faré, farás, fara, &c. **Subj. Pres. Sing.** Fassa, fassas, fassa, &c. **Pret. imp. Sing.** Farta, fartas, &c. **Pret. perf. Sing.** Fes, fesses, fes, &c. **Imp. Pres. Sing.** Fes tu, fassa. **Plur.** Fassam, feu, fassan. **Gerund.** Fent. (*)

(*) Diu J. R. Jo *fiu* mon dever: En Aragó *desfiu* ma roba: A l'alqueria, que jo tenia, la *fiu* portar: *fiulay* estar per mes de un any.

Alguns diuhen Jo *fas* en lloch de *faig* en lo present de indicatiu, y apar lo mes comú.

Axi mateix sos composts : *Desfer*,
contrafer, *rarefer*, *satisfes* y semblants.

CRÉURER.

Aquest verb muda la *u* del infinitiu en *y* grega en lo pretérit imperiet del indicatiu, y tè las irregularitats següents.

Indic. Pres. Sing. Crech, creus, creu.
Plur. Crehem, creheu, creuhen.
Pret. imp. Sing. Creya, creyas,
&c. Pret. perf. Sing. Cregut, creguères,
&c. Subj. Pres. Sing. Crega, cregas,
&c. Pret. perf. Sing. Cregués, creguésse,
&c. Imp. Pres. Sing. Creu tu, crega. Plur. Cregam, creheu, cregan. Gerund. Crehent.

Axi mateix *séurer*, *jéurer*, *ajéurer*,
riurer, *sonriurer*, *tréurer*, *atréurer*,
retréurer, *contréurer*, y altres. (*)

(*) Alguns diuhen *tráurer*, *atráurer*, y altres *tréurer*, *atréurer*; pero lo últim se conforma mes ab lo restant del verb; puix dihem *trega*, y *trega*, y no *traya*, ni *traga*.

CAURER.

Indic. Pres. Sing. Caych, caus, cau.
Plur. Cahem, caheu, cauhen.
Pret. imp. Sing. Queya, queyas,
&c. Pret. perf. Sing. Caygut, cayguères,
&c. Subj. Pres. Sing. Cayga, caygas,
&c. Pret. perf. Sing. Caygués, cayguésse,
&c. Imp. Pres. Sing. Cau tu, cayga. Plur. Caygam, caheu, caygan. Gerund. Cahent. (*)

Axi mateix *decáurer*, *recáurer*.

ESCRÍURER.

Aquest verb pert la penúltima *r*, ménos en lo futur de indicatiu y en la veu *ria*, y á mes tè las irregularitats següents.

Indic. Pres. Sing. Escrich, escrius, escriu.
Plur. Escrivim, escriuiu, escriuhen.
Pret. imp. Sing. Escrivia, escrivías,
&c. Pret. perf. Sing. Es-

E

(*) Diu J Roig: *Cahen* en lo compte: Sempre anau *cahent* llevant.

criguí , escriguéres , &c. *Subj. Prés. Sing.* Escriga , escrigas , &c. *Pret. perf. Sing.* Escrigués , escriguésses , &c. *Imp. Prés. Sing.* Escriu tu , escriga. *Plur.* Escrigam , escriviu , escrigan. *Gerund.* Escrivint.

PODER.

Indic. Prés. Sing. Puch , pots , pot. *Pret. perf. Sing.* Poguí , poguéres , &c. *Futur. Sing.* Podré , podrás , &c. *Subj. Prés. Sing.* Puga , pugas , &c. *Pret. imp. Sing.* Podrís , podrías , &c. *Pret. perf. Sing.* Pogués , pogués , &c. *Imp. Prés. Sing.* Pots tu , puga. *Plur.* Pugam , pugan. (*)

Móurer , commóurer y remóurer mudan la *u* vocal en *v* consonant en

(*) *Poder* antiguament tenia lo futur de indic. : *Poré , porás , porá ,* y la veu *ria , Poría , porías , poría.* Axí diu lo llibre dels Consells : Tantost guarida com ho volrás , esser *porás* : la cambra mia vull tua sia , hon fer *porás* lo que volrás : las mans n' ompliu m'utres *poréu* , é si volréu guardat vos sie : *Devant d'un rey-parlar porás* moltas vegadas.

alguns temps y personas , com : *movem , moveu* en lo pres. de ind. y *movia , movias* en lo pret. imperfet.

Béurer muda la *u* en *b* , com *behem , beheu* en lo present de ind. , y *bebía , bebias* en lo pret. imperfet ; y *Déurer* muda la *u* vocal en *v* consonant en los mateixos temps.

VÍURER.

Indic. Prés. Sing. Visch , vius , viu. *Plur.* Vivim , viviu , viuhem. *Pret. Imp. Sing.* Vivía , vivias , &c. *Pret. perf. Sing.* Visquí , visquéres , &c. *Subj. Prés. Sing.* Visca , viscas , &c. *Pret. perf. Sing.* Visqués , visquésses , &c. *Imp. Prés. Sing.* Viu tu , visca. *Plur.* Viscam , viviu , viscan. *Gerund.* Vivint.

Apeteixer fa lo pret. de ind. *Apetit , apeties* , &c. en lo demes se conjuga com *conéixer*.

Córrer , concórrer , discórrer , escórrer , incórrer , &c. fan lo present de Indicatiu de esta manera : *Corro , corres , corre* . &c. y en lo present de subjunctiu : *Corra , corras , corra* .

&c. en lo demes se conjugan com *Entèndrer*.

Verbs irregulars de la tercera conjugació.

DORMIR.

Aquest verb no tè altra irregularitat, que en la segona y tercera persona del Sing. del present de indicatiu, de esta manera: *Dormo, dorms, dorm*, y en lo imperatiu *Dorm tu*, en lo demes se conjugan com *Cumplir*. Així mateix: *cullir, acullir, presumir, resumir, sumir, consumir, escupir, bullir, recullir, rebullir, esculpir, mentir, desmentir, sentir, consentir, dissentir, suttir, absumir, morir*, y altres. (*)

Acudir y pudir, á mes de la sobredita irregularitat en la segona y ter-

(*) Antigament se deya *muyra* en lo present de Subj. del verb *Morir*, així diu lo Peregrí: *Senyor gloriós, siau ab mi, y no muyra jo assí. Devant Pilat cridavan los jueus: muyra, muyra, vage en creu.*

cera persona, mudan la *d* en *t*, així: *acuts, acut, puts, put.*

Lo verb *Fugir* muda la *g* en *j* en alguns temps, com al present de subjunctiu *Fuja, fujas*, &c. y en altres temps admet una *i*, com al present de indic. *fuigs*, y en lo imperatiu *fuig tu*; pero es per rahó de la pronunciació y ortografia. En lo antich se troba lo participi *fuit*, com: si fos possible fora *fuit*. J. Roig.

Cusir, descusir y tussir no tenen altra irregularitat, que en la tercera persona del Sing. del present de indic., y en la segona del imperatiu, de esta manera: *Cuso, cuses, cus. Imp. Cus tu. Tusso, tusses, tus. Imp. Tus tu*, en lo demes se conjugan com *Cumplir*; així mateix, *descusir, recusir*, &c.

LLEGIR.

Indic. Pres. Sing. *Llig ó llegesch, lliges ó llegeixes, llig ó llegeix*: (*)

(*) Alguns escriuhen *lilig* y també *lilitj*, y així diu lo aforisme: *Si algú llig alguna carta, un poch lluny de aquell te aparta; pero lo mes comú es llig.*

Plur. Llegim, llegiu, lligen ó llegeixen. Subj. Pres. Sing. Llija ó llegesca, llijas ó llegescas, &c. Imp. Pres. Sing. Llig ó llegeix tu, llija ó llegesca ell. Plur. llijan ó llescan ells.

OIR.

Indic. Pres. Sing. Oyg, ous, ou. Plur. ouhen. Subj. Pres. Sing. Oyga, oygas, &c. Imp. Pres. Sing. Ou tu, oyga ell. Plur. Oygam, oiu, oygan. ()*

(*) Alguns escriuhen *oig* y *oiga* ab *i* llatina; pero en tal cas se déu advertir, que la sillaba *oi* en ditas veus es diphtongo de *oi*, y forma un só solament; puix, no sent diphtongo, se deuria pronunciar ab dos sons diferents, axí *o-ig*, *o-i-ga*, donant son valor á cada vocal: encara que també se podria equivocar ab lo só, que se perceix en las paraulas *maig*, *boig*, *goig*, &c. axí lo mes conforme es escriurer dita sillaba ab *y* grega, com se viu en los aforismes: No mires cosas profanas, ni *oygas* paraulas vanas. Apar també que se podria escriurer ab *ch*, axí *oich*, pero no se troba en los authors.

VENIR.

Indic. Pres. Sing. Vinch, vens, ve. Pret. perf. Sing. Vinguí, vinguéres, &c. Futur. Sing. Vindré, vindrás, &c. Subj. Pres. Sing. Vinga, vingas, &c. Pret. imp. Sing. Vindria, vindrias, &c. Pret. perf. Sing. Vingués, vinguésses, &c. Imp. Pres. Sing. Vina tu, vinga ell. Plur. vingan.

Axí mateix *avenir*, *convenir*, *reconvenir*, *prevenir*, *intervenir*, &c. *Tenir* se conjuga com *venir*, ménos al imperatiu, que fa *tè tu*, ab sos composts *obtenir*, *contenir*, *sostenir*, *retenir*, *abstenir*, *detenir*, *entretenir*, &c.

DIR.

Indic. Pres. Sing. Dich, dius, diu. Plur. Dihem, diheu, diuhen. Pret. imp. Sing. Deya, deyas, &c. Pret. perf. Sing. Diguí, diguéres, &c. Subj. Pres. Sing. Diga, digas, &c. Pret. perf. Sing. Digués, diguésses, &c. Imp. Pres. Sing. Digas tu, diga ell. Plur. Digam, diheu, digan. ()*

(*) Los antichs deyan *dix* per *digué* tercera persona del pretérit perfet del subjunctiu, com lo profeta *dix*; ço es *digué* lo profeta.

EIXIR.

Indic. Pres. Sing. Isch, ixes, ix. Plur. Eixim, eixiu, ixen. Pret. perf. Sing. Eixí ó isquí, eixires ó isqueres, eixí ó isqué. Plur. Eixirem ó isquérem, eixireu ó isquéreu, eixiren ó isquéren. Subj. Pres. Sing. Isca, iscas, isca. Plur. Iscam, &c. Pret. perf. Sing. Eixis ó isqués, eixisses ó isquéses, eixis ó isqués &c. Imp. Pres. Sing. Ix tu, isca ell. Plur. Iscam, eixiu, iscan. (*)

Axi mateix *deseixir*, *sobreixir*,
Texir ó *téixer* en lo Pres. de ind. sing. fa *Texesch* ó *texo*, *texeixes* ó *texes*, *texeix*, *tex* ó *tix*. Plur. *Texim*, *texiu*, *texeixen* ó *texen*. En lo demes se conjuga com *Cumplr.* (**)

(*) Diu Andren Bosch: *Ix* á fóra á plorar lo seu peccat: *Isca* tost y sens tardar: prestament *isqué* de casa: per lo seu crit tots prest *isquéren*: Ab ell visquí fins que *isquí* d' aquell poblat.

(**) Diu lo llib. dels Consells: Es pobre, mes *tix* b.tas, é una pessa *tix* cascon mes.

Verbs de algúntas veus poch usadas.

DAR.

Indic. Pres. Sing. Do, das, da. Plur. Dam, dau, dan. Pret. imp. Sing. Dava, davs, dava. Plur. Davam, davau, davan. Pret. perf. Sing. Di, dáres, dá. Plur. Dárem, dáreu, dáren. Futur. Sing. Daré, darás, dará. Plur. Darém, daréu, darán. Subj. Pres. Sing. Dè, des, dè. Plur. Dem, déu, den. Pret. imp. Sing. Daria, darias, daria. Plur. Dariam, dariau, darian. Pret. perf. Sing. Das, dásse, das. Plur. Dássem, dásseu, dásseu. Imp. Pres. Sing. Da tu, dè ell. Plur. Dem, dau, den. Gerund. Dant. (*)

(*) *Do* estava molt en us en lo antich. Diu lo Peregrí: Ab cor franch y lliberal y de bon grat te *do* quant me has demanat: Dèu te *do* lo quet convé: Llicencia te *do* desde ara: Jot *do* fe quet serviré: De amar á Dèu vos *do* avís.

Las veus del present de subj. del verb *Dar* son poch usadas, y nos valem comunment de las del verb *Donar*, dient: *done*, *dones*, *done*, *donem*,

Lo verb *Dur* significa lo mateix que *portar*, y se conjuga de esta manera:

Indic. Pres. Sing. Duch, dus, du. **Plur.** Duhem, duheu, duhen. **Pret. imp. Sing.** Duya, duyas, duya. &c. **Pret. perf. Sing.** Dugui, duguères, dugué, &c. **Futur. Sing.** Duré, duras, &c. **Subj. Pres. Sing.** Duga, dugas, &c. **Pret. imp. Sing.** Duría, durías, &c. **Pret. perf. Sing.** Dugués, duguésses, &c. **Imp. Pres. Sing.** Du tu, duga ell. **Plur.** Dugam, duheu; dugan. **Gerund.** Duhent. (*)

doneu, *donen* en lloch de *dè*, *des*, *dè*, *dem*, *deu*, *den*; no obstant, *dihem*: *Dem* gracias á Dèu, y *dèu* á cada hu lo que es seu.

(*) Lo verb *Dur* ve del hebreu, y pergo tè distincta terminació en lo infinitiu; axí *dihem*: Nòu puch *dur*, es menester *durho* fins á morir: Alábat ruch que á vendret *duch*: Quant trobar puch, jo tot loy *duch*: Ell nòu *du*: Al coll justina *duya* de mostres *finas*. *ſ. Roig.*

Indic. Pres. Sing. Plau. Pret. imp. Sing. Plauhía, ó plahfa. **Pret. perf. Sing.** Plagué. **Futur. Sing.** Plaurá. **Subj. Pres. Sing.** Placia ó plague. **Pret. imp. Sing.** Plauría. **Pret. perf. Sing.** Plagués. **Gerund.** Plahent ó plassent. (*)

Indic. Pres. Sing. Solch, sols, sol. **Plur.** Solem, soleu, solen. **Pret. imp. Sing.** Solía, solías, &c. **Pret. perf. Sing.** Solí.

Indic. Pres. Sing. Cal. Pret. imp.

(*) *Placia* á Dèu que tot te reisca be: Fins que *plagué* á Dèu ningú d'ells se va aixecar: Lo raig del Sol en juliol los es *plahent*: Son cinch los bens espirituals *plassents* á Dèu.

Sing. Calia, calias, &c. *Futur Sing.*
Caldré, caldrás, &c. *Subj. Pret. imp.*
Sing. Caldrias, &c. (*)

VERBS IMPERSONALS.

Se diuhen verbs impersonals, los que no tenen mes que las terceras personas del singular, com: *Plóurer*, que sols dihem en indicatiu: *plou*, *plovía*, *plogué*, *plourá*; y en sub-junctiu: *ploga*, *plouria*, *plogués*. *Gerund.* *plovent*. Axi mateix tronar, llampegar, nevar, apedregar, granisar, aconteixer, paréixer, ploviscar, plovisquejar.

(*) Las veus del verb *Caldrer* tenen la mateixa significació, que *es precis* ó *menester* ó *necessari*, *era precis*, *será* ó *seria precis*, com: *Ja cal* que hi vages, *ja es precis* que hi vages. A xich pi escala no lin *cal*, si lin *cal*, calali.

La veu *Cala* no es de *Caldrer*, sino una veu sola de imperatiu, (com ho son també en llatí las veus: *Ecce*, mira; *cedo*, dona; *ava*, Den te quart, *apage*, apartat.) Y tē la significació de *posa*, *pega*, *dona* ab força ó ab pressa, com quant dihem: *Cala* foch al canó: *Cala-li* foch á la bardissa: *Cala-li* una trompada: *Cala-li* un revés; ço es, donali ó pegali un revés.

Molts altres verbs se usan impersonalment, com lo verb *haver*, quandihem: hi *ha*, hi *havia*, hi *haurá*, &c. *Esser* ó *ser*, quant dihem, *es important*, *es menester*, *era necessari*, *era evident*, *es convenient*, *es just*, *era precis*, *era de veurer*, *fou cert*. Axi també se usan impersonalment molts altres, com: *consta*, *convé*, *importa*, *esdevé*, *succeheix*, *se diu*, *se conta*, *se nota*, *se refereix*, *se adverteix*, *se escriu*, *se parla* mes del ques déu. Finalment tots los verbs poden usarse com impersonals ab lo pronom *se*.

VERBS PRONOMINALS.

Los verbs pronominals son los que se juntan ab los pronoms *me*, *te*, *se*, *nos*, *vos*, y se conjugan de esta manera:

RECORDARSE.

Indicat. Pres. Sing. *Jo* me recordo ó *jom* recordo, *tu* te recordas ó *tut* recordas, *ell* se recorda. *Plur.* *No-saltres* nos recordam, *vosaltres* vos recordau, *ells* se recordan.

Pret. imp. Sing. Jo me recordava
ó *jom* recordava, &c. Lo imperatiu
tè alguna varietat de esta
manera:

Imp. Pres. Sing. Recordat tu, recór-
dese ell. *Plur.* Recordemnos no-
saltres, recordeuvos ó recordeus
vosaltres, recórdense ells.

Axi mateix *acalorarse, cansarse, aflaquir-
se, alabarse, arrepentirse, amagrirse, &c.*

Quant dihem: *jom* recordo, *tut*
recordas, recordeus, *quem* importa son,
sinéresis dels pronoms *me, te, vos,*
com se dirá en lo tractat de las fi-
guras ortográficas.

En aquestas expressions: *no sè quem
diga, no sè quem fassa, á mi quem
importa?* no es que los verbs sian
pronominals, ni reciprochs, ni re-
flexius, sino pleonasme, ó redundan-
cia dels pronoms, pera dar mes for-
ça á la cláusula.

Se ha faltat advertir en son lloch: que
los imperatius se han collocat despres del in-
dicatiu y subjunctiu, perque se forman de
estos dos, y primer son los simples quels
composts:

La formació dels imperatius es de esta ma-

PARTICIPIS.

Lo particip es una veu, que par-
ticipa del nom y del verb; ço es, tè
las propietats del nom y la significa-
ció y règimen del verb. Se divideix,
segons la gramática general, en par-
ticip de present, de pretérit y de futur.

La llengua catalana no tè pro-
priament particip de present, com la
llengua llatina que tè *amans, aman-
tis*; perque las veus catalanas, que
terminan en *ant, ent* ó *int*, no son
en rigor particips, sino gerundius;
no obstant se diu en la Recopilació
de 1689. pag. 4: É es acordat quels
deputats *residents* en Barcelona hajan
tot cumplit; en la pág. 125: los

nera: se pren la segona persona del singular
y plural del present de indicatiu; axí *ama
tu, amau* vosaltres, y no *ameu* com pensan
alguns; y las demes personas se prenen del
present de subjunctiu, com ho observa la sua
mare llatina v. g. *Ama tu, amet ille, ame-
mus nos, amate vos, ament illi*; É igualment
la castellana, com: *Ama tu, ame el, amemos
aosotros, amad vosotros, amen ellos.*

rectors y demes sacerdots *tenints* cura de ánimas ; en la pág. 135 : á exèmple de las lleys *prohibints* la extraeció de la plata ; en la pág. 140 : los *obtenints* semblants empleos ; en la pág. 205 : que lo procurador fiscal insta mandatos *comminatoris* ab censuras contra los *fraudants* los drets, ó *prestants* causa pera ques defrauden ; en la pág. 295 : podrá lo delegat apostólich procehir contra dits *resistents*, *turbants*, *impedints* y *molestants* ; y en la arenga del rey D. Martí, inserta en la sintáxis de esta gramática se troba : Nos *volents* seguir la manera antiga, *pensants* &c. De quals exèmples se infereix, que los gerundius de la llengua cathalana tenen á vegadas la naturalesa de particips de present. Suposadas estas cosas sols parlaré del particip de pretérit.

Los particips de pretérit dels verbs de la primera conjugació terminan en *at*, com :

De Amar, <i>amat.</i>	De Ensenyar, <i>ensenyat.</i>
De Avisar, <i>avisat.</i>	
De Anar, <i>anat.</i>	De Comprar, <i>comprat.</i>
De Carregar, <i>carregat.</i>	De Alabar, <i>alabat.</i>

De Recrear, <i>recreat.</i>	De Ordenar, <i>ordenat.</i>
	De Judicar, <i>judicat.</i>
De Donar, <i>donat.</i>	De Aliviar, <i>aliviat.</i>

Los particips de pretérit dels verbs de la segona conjugació terminan en *ut*, com :

De Témer, <i>temut.</i>	De Vèncer, <i>vençut.</i>
De Conéixer, <i>conegut.</i>	De Esprémer, <i>espremut.</i>
De Déurer, <i>degut.</i>	De Saber, <i>sabut.</i>
De Abátrrer, <i>abatut.</i>	De Créurer, <i>cregut.</i>
De Rébrer, <i>rebut.</i>	De Meréixer, <i>merescut.</i>
De Rómprer, <i>romput.</i>	De Móurer, <i>mogut.</i>

Los particips de pretérit dels verbs de la tercera conjugació terminan en *it*, com :

De Prohibir, <i>prohibit.</i>	De Pulir, <i>pulit.</i>
De Persuadir, <i>persuadit.</i>	De Advertir, <i>advertit.</i>
De Malehir, <i>malehit.</i>	De Benehir, <i>benehit.</i>
De Seguir, <i>seguit.</i>	
De Agrahir, <i>agrahit.</i>	De Prohibir, <i>prohibit.</i>
De Corretgir, <i>corretgit.</i>	De Pudrir, <i>puđrit.</i>
	De Renyir, <i>renyit.</i>

Quant lo particip de pretérit se

conjuga sol ab lo verb *haver* tè significació activa, com : jo *he amat*, tu *has amat*; quant se junta ab lo verb *ser* ó *esser* tè significació passiva, com : jo *sò amat*, tu *ets amat*. (*)

Lo particip de pretérit, quant se junta ab los verbs *tenir*, *ser* ó *ésser* varia la terminació en singular y en plural, axí dihem : *tinch escrita* la carta y *tinch escritas* las cartas : jo *sò amat* ó *amada*, nosaltres *som amats* y nosaltras *som amadas*. Ab lo verb

(*) Lo particip de pretérit se junta á totes las personas del verb *haver*, pera formar los temps composts, y axó es comú á totes las llenguas fillas de la llatina, per exemple la castellana diu : *he amado* la virtud; la cathalana : *he amat* la virtud; la italiana : *he amato* la virtù; la francesa : *j'ai aimé* la vertu. Y certament es esta una part de la herencia quels toca de sa mare; puix quant vivia la llengua llatina tenis lo mateix circumloqui ó modo de expressarse; per exemple diu Plauto : *Satis jam dictum habeo*, que es lo mateix que, ja *he dit* bastant; diu Terencio : *Me habueris prapositam* amoris tuo, ço es, me *has preferit* á la tua estimada; y Salustio : *Neque res falsum me habuit*, ni axó me *ha enganyat*.

haver tenia antigament variació. Diu la arenga del rey D. Martí : Si los gentils ab pompa *han fets* llibres : Las gracias que nostre Senyor *ha fetas*; pero ara no dihem : *he escrita* una carta, *he escrits* molts papers; sino, *he escrit* una carta, *he escrit* molts papers.

Particips irregulars.

Absódrer, <i>absólt.</i>	Cóurer, <i>cuyt.</i>
Absorbir, <i>absort.</i>	Cubrir, <i>cubert.</i>
Acométrer, <i>acomés.</i>	Descóurer, <i>desclos.</i>
Admétrer, <i>admés.</i>	Descómpóndrer, <i>descómpost.</i>
Aténdrer, <i>atés.</i>	Descubrir, <i>descubert.</i>
Bestráurer, <i>bestret.</i>	Cométrer, <i>comés.</i>
Clóurer, <i>clos.</i>	Compéndrer, <i>compés.</i>
Códrer, <i>coll.</i>	Compéndrer, <i>compóst.</i>
Cométrer, <i>comés.</i>	Compóndrer, <i>compóst.</i>
Compéndrer, <i>compés.</i>	Comprométrer, <i>compromés.</i>
Compóndrer, <i>compóst.</i>	Concébir, <i>concebut.</i>
Comprométrer, <i>compromés.</i>	Confóndrer, <i>confos.</i>
Concébir, <i>concebut.</i>	Contraúrer, <i>contret.</i>
Confóndrer, <i>confos.</i>	Correspóndrer, <i>correspóst.</i>
Contraúrer, <i>contret.</i>	
Correspóndrer, <i>correspóst.</i>	

Entremètrer, <i>entremés.</i>	Recóurer, <i>recuyt.</i>
Escométrer, <i>escómés.</i>	Remètrer, <i>remés.</i>
Escriurer, <i>escriu.</i>	Repèndrer, <i>représ.</i>
Estèndrer, <i>estés.</i>	Resòdrer, <i>resoit.</i>
Fer, <i>fet.</i>	Respòndrer, <i>respòst.</i>
Fòndrer, <i>fos.</i>	Restablir, <i>restablert.</i>
Imprimir, <i>imprés.</i>	Retenir, <i>retingut.</i>
Malmètrer, <i>malmés.</i>	Retràurer, <i>retret.</i>
Morir, <i>mort.</i>	Satisfèr, <i>satisfet.</i>
Naixer, <i>nat.</i>	Ser, <i>estat.</i>
Obrir, <i>obert.</i>	Somètrer, <i>somés.</i>
Ofèndrer, <i>ofés.</i>	Sufrir, <i>sufert.</i>
Olerir, <i>ofèrt.</i>	Suplir, <i>suplert.</i>
Oprimir, <i>oprés.</i>	Suspèndrer, <i>suspés.</i>
Pèndrer, <i>pres.</i>	Tenir, <i>tingut.</i>
Pòndrer, <i>post.</i>	Tòdrer, <i>tolt.</i>
Pretèndrer, <i>pretés.</i>	Tórser, <i>tort.</i>
Promètrer, <i>promés.</i>	Tràurer, <i>tret.</i>
Recóurer, <i>reclos.</i>	Véurer, <i>vist.</i>

Y altres, que ensenyará lo us.

Alguns verbs conservan lo seu particip regular; pero en tenen un altre irregular, com *oprimir*, quant dihem: *jo estava oprimit* y també *oprés*, que se usa tal qual vegada; puix diu lo llibre dels Consells: Jo

estaba *oprés* en mitg de la obscuritat. *Cumplir* tenia antiguament lo particip *cumplit*; puix diu la Recopilació de 1689 en la pág. 4: E es acordat, quels deputats, residents en Barcelona, hajan tot *cumplit*. Diu Jaume Roig: Mil quatre cents vint set anys *cumplits*: ha trenta dos anys, ja temps *cumplit*: *cumplit* ha las profesias.

Verbs, que tenen dos particips.

	Regulars.	Irregulars.
Benehir.	<i>benefit.</i>	<i>benefyt.</i>
Buydar.	<i>buydat.</i>	<i>buyt.</i>
Concretar.	<i>concretat.</i>	<i>concret.</i>
Cumplir.	<i>cumplit.</i>	<i>cumplert.</i>
Decidir.	<i>decidit.</i>	<i>decis.</i>
Defensar.	<i>defensat.</i>	<i>defés.</i>
Despertar.	<i>despertat.</i>	<i>despert.</i>
Discutir.	<i>discutit.</i>	<i>discus.</i>
Dispergir.	<i>dispergit.</i>	<i>dispers.</i>
Disposar.	<i>disposat.</i>	<i>dispost.</i>
Dividir.	<i>dividit.</i>	<i>divis.</i>
Elegir.	<i>elegit.</i>	<i>electo.</i>
Embolicar.	<i>embolicat.</i>	<i>embolt.</i>
Enllestir.	<i>enllestit.</i>	<i>llest.</i>
Establir.	<i>establit.</i>	<i>establert.</i>

Excluir.	<i>excluhit.</i>	exclus, ó ex- clos.
Eximir.	<i>exímit.</i>	exémt.
Experimen- tar.	<i>experimentat.</i>	expert.
Imprimir.	<i>imprimit.</i>	imprés.
Incórrer.	<i>incorregut.</i>	incurs.
Infundir.	<i>infundit.</i>	infus.
Netejar.	<i>neteja.</i>	net.
Oferir.	<i>oferit.</i>	ofert.
Omitir.	<i>omitit.</i>	omés.
Oprimir.	<i>oprimit.</i>	oprés.
Perferir.	<i>perferit.</i>	perfert.
Refundir.	<i>refundit.</i>	refus, ó refos.
Restablir.	<i>restablít.</i>	restablert.
Rublrir.	<i>rublit.</i>	rublert.
Revoltar.	<i>revoltat.</i>	revolt.
Soltar.	<i>soltat.</i>	solt.
Sufrir.	<i>sufrit.</i>	sufert.
Sumergir.	<i>sumergit.</i>	submers.
Suplir.	<i>suplit.</i>	suplert.

Alguns verbs tenen dos participis irregulars, com : Obtenir, *obtingut* y *obtas*; prescriurer, *prescrivit* y *prescrit*; restrényer, *restrenyit* y *restret*.

Es de advertir que lo particip regular se junta ab lo verb *haver*, y lo irregular ab lo verb *esser* ó *estar*,

com : jo *he disposat*, tu *has disposat*; jo *so disposat*, ó jo *estich disposat* per qualsevol cosa. No obstant hi ha alguns particips irregulars, que se juntan indiferentment ab *haver*, *esser* ó *estar*, com : *dispost*, *embolt*, *establert*, *exclos*, *impres*, *ofert*, *perfert*, *cumplert*, *prescrit*, *restablert*, *restret*, *revolt*, *rublert*, *submers*, *sufert*, *suplert*, v. g. jo *he disposat*, ó *so disposat*, ó *estich disposat*; jo *he embolt*, jo *so embolt*, jo *estich embolt*.

La llengua catalana no té particip de futur com la llatina, que te *amaturus* y *amandus*; y pera suplir esta falta se serveix, com la castellana, del verb *haver*, de la preposició *de* y del infinitiu de altre verb, de esta manera : jo *he de amar*, tu *has de amar*, &c. y en la passiva, jo *he de ser amat*, tu *has de ser amat*, &c.

PREPOSICIONS.

LA preposició es una veu, que se anteposa a la dicció que compon, ó al cas que regeix. Las que componen son las mateixas de la llengua

llatina : *a*, *ab*, *abs*, *con*, *de*, &c.
 com he dit en lo prefaci pág. xxii.
 Las que regeixen cas, unas són simples, altres compostas.

SIMPLES.

<i>A</i> mi me toca.	<i>Enves</i> nosaltres.
<i>Ab</i> paciència.	<i>Fins</i> un diner.
<i>Baix</i> sa paraula.	<i>Per</i> ma culpa.
<i>Cerca</i> la plassa.	<i>Pera</i> mos fills.
<i>Conforme</i> lo guany.	<i>Pres</i> lo marit.
<i>Contra</i> la paret.	<i>Prop</i> lo portal.
<i>Davant</i> la taula.	<i>Segons</i> la escriptura.
<i>Davol</i> la fembra.	<i>Sens</i> temor.
<i>De</i> certa ciència.	<i>Sobre</i> la casa.
<i>Dejus</i> un pi.	<i>Sota</i> cubert.
<i>Desde</i> entany.	<i>Sots</i> pena.
<i>Devant</i> la imatge.	<i>Tras</i> la porta.
<i>Dins</i> un mes.	<i>Ultra</i> lo dalt expressat.
<i>En</i> la posada.	
<i>Entre</i> amichs.	

La preposició *per* es *pera* expressar la causa ó fi, ó *pera* significar la raho ó motiu; se junta també ab noms de lloch, y denota lo modo de fer alguna cosa, axí dihem: Passá *per* la plassa, *per* S. Joan pagaré, rebo *per* esposa á ta germana, *per* medi del ministre he conseguit lo

empleo, *per* força, *per* be, *per* mal, *per* ell daré la vida, á mim tè *per* pare, jol tinch *per* sant, *per* causa de ma mare, *per* medi de la justícia.

La preposició *pera* significa respecte ó relació de una cosa á altra; axí dihem: Poch li han dat *pera* lo que ell mereix, aquesta tela es bona *pera* camisas, no es bona *pera* res, esta ploma es bona *pera* escriurer, *pera* salvarnos es menester observar la lley de Deu, lo home es criat *pera* amar y servir á Deu.

Algunes vegadas se usa *per* en lloch de *pera*; y *pera* en lloch de *per*, y axí dihem: *Pera* evitar la pendencia me quedí en casa, ó *per* evitar; *per* no incórrer en la censura, ó *pera* no incórrer; axó está *pera* acabar, ó *per* acabar; axó está *pera* saber, ó *per* saber; axó está *pera* véurer, ó *per* véurer.

Quant se diu: estich *als* últims, la preposició *á* se pren *per en*, axí: estich *en* los últims.

COMPOSTAS.

A baix la muralla. *A escondidas* de tot-hom.
A cubert de la tempestat. *A expensas* del poble.

A mes de lo dit. Dintre de una olla.
Antes de temps. Devall ó debaix lo poder.
Après de mi. En mitg del dia.
A vista de las rahons. En presència de Dèu.
Debaix la cuberta. Entorn de festas.
Després del rey. Fora de casa.
Dessobre de tot. Junt ab lo demes.
Dessota de la taula. Lluny del mar.
Dessá del riu. Respecte dels drets.
Detras de la porta. Ultra dels salaris.

Estas preposicions se diuhen compostas, perque constan de dos paraulas, com : *á-mes*, *en-mitg*, ó perque estan seguidas de altra preposició, que regularment es *á*, *ab*, *de*, com : *á vista de*, *junt ab lo demes*, *á cubert de*.

Si la preposició no compon, ni regeix cas, passa á naturalesa de adverbí, com : sen aná *lluny*, á tu te toca parlar *baix*.

ADVERBIS.

LO adverbí es una part de la oració, que se junta al verb pera restringir, modificar y determinar

la sua significació ; ço es, augmentarla, disminuirla, mudarla ó variarla, denotant alguna particular circumstancia ó qualitat, que sens ell no la tindria, com en estas oracions : Es un home que parla : es un home que no parla : es un home que parla *poch* : es un home que parla *molt* : es un home que parla *be y scientment*, en quals oracions los adverbis *no*, *poch*, *molt*, *be*, *scientment* modifícan varian, disminuheixen, ó augmentan la significació del verb *parlar*.

Encara que apar molts vegadas, que se junta á altrás parts de la oració, per exèmple, al nom, quant dihem *poch sabí* ; al pronom v. g. *molt seu* ; al adverbí, v. g. *mes ó ménos valerosament* ; á la preposició, v. g. *mes enves mi*, *ménos cerca de la ciutat* ; pero sempre hi está comprés lo verb *es* ó altre, com : *es poch sabí*, *es molt seu*.

Lo adverbí ó es simple ó compost, ó de modo, ó de qualitat, de temps, de lloch, de negar, de afirmar, &c. ; y son innumerables en la llengua catalana : Me dissimulará lo discret lector la nomenclatura nume-

rosa, que formo de ells, pera manifestar la riquesa y abundancia de nostra llengua.

Adverbis de modo.

SIMPLES.

Adrétas.	Casi.	Expres.
Aplaret.	Clar.	Fort.
Axi.	Confus.	Junt.
Barato.	Devádes.	Mal.
Be.	Ensórtés.	Malgrat.
Car.	Envá.	Ras.

Composts ó frases adverbials.

A bastonadas.	A disgust.
A bell ull.	A empentas.
A biax.	A escayre.
A caball.	A foch y á sanch.
A cegas.	A grat scient.
A competencia.	A la boja.
A cops.	A la bona de Dèu.
A cop calent.	A la descarada.
A cost y costas.	A la esqueixada.
A cóstas y despésas.	A la grega.
A corra cuyta.	A las claras.
A despit.	A las húrta.

A las palpéntas.	De burlas.
A la sorda.	De calent en calent.
Al traves.	De clar en clar.
Al endret.	De concert.
Al revés.	De cor.
A peu.	De correguda.
A poch á poch.	De fit á fit.
A ple.	De genollons.
A pols.	De gom á gom.
A propósit.	De grat.
A rabassa morta.	Del tot.
A raig á raig.	De mal grat.
A regna solta.	De memoria.
A salts.	De mica en mica.
A sólas.	De part á part.
A tom.	De pas.
A trompons.	De per junt.
A trossos.	De ple ple.
A ull.	De pressa.
A una vetu.	De prompte.
Cama assá cama	De quant en quant.
allá.	De repent.
Cap á cap.	De reten.
Costat per costat.	De tauladas en
De acort.	avall.
De bat á bat.	De una tirada.
De be á be.	De véras.
De bona gana.	De abono.
De bonas en bonas.	En abono.

En bons termes.	Per manco.
En gran manera.	Ple á ple.
En pro y en contra.	Punt per punt.
En salvo.	Sens causa.
Pa per pa , y vi per vi.	Sens que ni pera que.
Per acás.	Sens to ni sò.
Pel descusit.	Tot dret.
Per descuyt.	Tot just.
Per diversió.	Tot plegat.
Pel dret.	Xano xano.
Per força.	Xip xap.

Ultra de estos casi tots los adverbis acabats en *ment* expressan modo ó qualitat, per exèmple quant dihem: ho ha fet *expressament*, *seriament*, *scientment*, *ignorantment*, *casualment*, *inadvertidament*, *condignament*.

Adverbis de temps.

SIMPLES.

Abans.	Antiguament	Demá.
Avuy.	Ara.	Dematí.
Adeshora.	Atart.	Dematinet.
Ahí.	Aviat.	Despres.
Antes.	Dejorn.	Endemá.

Enfregant.	Llavors.	Sovint.
Enguany.	May.	Sempre.
Entany	Méntres.	Tart.
Entretant.	Prest.	Tost.
Interin.	Prompte.	Tantost.
Luego.	Quant.	Vuy.

Composts ó frases adverbials.

A la curta ó á la llarga.	Cada instant.
Al instant.	Cap al tart.
A las horas.	Cap al vespre.
A menut.	De aquí en avant.
A mes tardar.	De improvis.
A mes véurer.	De repent.
Al moment.	Dias ha.
A punt, ó al punt.	De rellans.
A ratos perduts.	En breu.
Antes de ahí.	En continent.
A estonas.	May pus.
A temps.	Méntres tant.
A vegadas.	Mes avant.
A voltas.	Molt atart.
Bitllo, bitllo.	Per avant.
Cada punt.	Temps hi ha.
	Temps ha.

Adverbis de lloch.

SIMPLES.

Ahont.	Baix.	Enllá.
Allá.	Cerca.	Entre.
Allí.	Dalt.	Ensá.
Apart.	Darrera.	Envá.
Apres.	Defora.	Fora.
Aquí.	Desde.	Hont, ó
Arremá.	Dessá.	ahont.
Arrera.	Devant.	Lluny.
Atrás.	Dins.	Prop.
Avall.	Dintre.	Tras.

Composts ó frases adverbials.

A baix.	De part de dintre.
A cada pas.	De part de fora.
A la dreta.	En amunt.
A la esquerra.	En avall.
Al dors.	En darrera.
Al entorn.	En devant.
Al rededor.	En dintre.
A orsa.	Entre mitg.
Arreu arreu.	Mes avant.

Adverbis de orde.

Primerament, segonament, tercerament, consecutivament, despres, luego, seguidament, conseqüentment, enfi, finalment, en primer lloch, en segon lloch, en tercer lloch, en quart lloch, mes á mes, ademes, en avant, despres de axó, á axó se segueix, á axó se anyadeix, item.

Adverbis de quantitat.

Molt, poch, mes, menos, tant, massa, bastant, demasiat, prou, gayre, obs, adojo, abundantment, en gros, per menut, un pich, á centenars, á grapats, á almostas, á pams y á canas, de pam en pam, de gom á gom, mot á mot, á cassos, á raig á raig, de mica en mica.

Adverbis de afirmar.

Sí, cert, certament, segurament, veraderament, efectivament, prou, axí, ja, no me oposo, no ho nego, no replico, per cert, per conseqüent, de cert, está be, sia axí, sens dupte, en efecte, en realitat, en veritat, es cert, es constant,

es evident, de veras, en hora bona, tal vegada, á vegadas.

Adverbis de negar.

No, ne, ni, nec, tampoch, menos, res, gens, jamay, may, jamés, menys, pas, pus, res mes, no res, no pas, almenys, almanco, de ninguna manera, de burlas, en hora mala, per demes, per ningun pretext, no obstant.

Adverbis de comparar.

Mes, menos, millor, tan, quan, tan mes, tan menos. *De dubtar*: Pot ser ó esser, qui sab, tal vegada, acás, per acás, quissá. *De desitjar*: O, o si, plegue á Dèu, vulla Dèu. *De preguntar*: Perque, com, que, acás, quant, per ventura, de quin modo. *De excepció*: No sols, sino, tan solament, també, unicament, precisament, excepto, ab exclusió.

Advertencias.

Hi.

Aquesta paraula *hi* es un adverbí, que

tè origen del adverbí *hic* dels llatins, y equival á *aquí* ó *allí*, per exèmples: Si lo rey ve *hi* haurá pau; ço es, *aquí* ó *allí*. Axí mateix, quant diem: En abre caygut tothom *hi* fa llenya: Per tot *hi* ha cent lleguas de mal camí: Molts ases *hi* ha al mercat, que se semblan: Qui no *hi* es, no *hi* es contat: Mentras *hi* ha vida, *hi* ha esperança: Ahont *hi* ha barrets, no campan caputxas.

Es de advertir que en los capitols dels drets de 1685 encara se troba lo adverbí *hic* dels llatins, per exèmples en lo fol. 7 se diu: Si los caballs eran trets per us de aquells, que *hic* los haurian, &c.

Algunes vegadas lo adverbí *hi* se muda en *y* grega, com se dirá en altre tractat.

En.

La paraula *en*, si se junta ab verbs de moviment es adverbí de lloch, y forma contracció, com se dirá en avant, per exèmples: Jo *men* aniré, se enten de *aquí* ó de *allí*. Axí mateix: Si *ten* vas, *vesten* en nom de Dèu: ja *sen* ha portat la paga.

Ne.

La paraula *ne* algunes vegades es inversió de *en*, com se explica en las figuras gramaticals ortográficas; mes altrament es adverbí negatiu, y també á vegades té força de conjunció, per exemple: *Ne* receptor, *ne* collidor algú gós bestraurer, *ne* donar algunes pecunias als receptors, *ne* sobrecolldors, *ne* altres per ells, fins la terça sia finida; y se origina del *nec* dels llatins.

Pas.

Lo adverbí *pas* aumenta la negació, per exemple quant dihem: No ha vingut *pas*: non vols *pas*? no *pas* per ara; y se junta al adverbí *no*.

Non vols *pas*, es lo mateix que *no en* vols *pas*, com se dirá en avant.

INTERJECCIO.

La *interjecció* es aquella part de la oració de la qual nos servim, pera expressar algun moviment ó afecte del ánimo, v. g. de alegría, de dolor, de pesar, de

admiració, de aborriment, &c. y casi son las mateixas en todas las llenguas.

Perá expressar dolor serveix la interjecció *Ay*; pero, pera los demes afectes pot dirse, que no hi ha interjecció particular; porque una mateixa interjecció pot expressar llastima, suspir, goig, amenassa, desitg; ó pot expressar admiració, exclamació, congoixa, enutg, indignació, segons las paraulas, lo gest ó to ab que se pronuncia.

Las interjeccions mes usadas son: *Ah*, *ay*, *ea*, *eh*, *eu*, *ey*, *hu*, *o*, *oh*, *ola*, *que*, *upa*, *va*, *xit*.

Altras paraulas hi ha, que se usan com interjeccions, com: *Animo*, *ho*, *cáspita*, *dali*, *coratge*, *valor*, *oydá*, y cada individuo té las suas propias; mes algunas son indecents, que deuen evitarse.

Advertencias.

En las interjeccions se dubta quant se ha de posar lo senyal de admiració ó exclamació, que es aquest (!); ço es: si se ha de posar immediatament despres de la interjecció, ó al fi de la clausula; per exemple quant se diu: *Ay de mí*, se dubta, si se ha de posar lo senyal ó

nota després del *Ay*, ó després del *mi*. Jo sò de sentir, que se pose al fi, quant en ell termina y acaba de explicarse lo afecte, ja sia de dolor, de tristesa, de alegria, &c. perque la escriptura tè mes corrent, de esta manera: *Ah, que pena! ah, vil! ah, indigne! ah, dolça y amada patria! ah, cruel enemich! ah, Dèu meu! ay de mi! ay, fill meu! ay que pertis! o que fortuna! o mort, quan amarga es ta memoria! o sabiduria infinita! o temps, ó costums! ola, minyons! que goig! que pena! que dolor! que llastima! que escandol! que dicha!*

Pero, quant lo afecte, que se expréssa, termina en la mateixa interjecció, se déu posar dita nota ó senyal immediatament després de ella, com: *Hu! no hi ha dubte; ta! nom mates; va! que es mentida; cáspita! que crema; xit! calla y vesten; Jesus! que dius; Ave Maria! quin home.*

Bastan estos exèmples para coneixer lo us de la interjecció, encara que se fa mes perceptible en un discurs continuat.

CONJUNCCIONS.

La *conjunció* es una vèu, que serveix pera unir las paraulas, las clausulas, ó

períodos, com la conjunció y en est exèmples: Crech en un Dèu, pare tot poderós, criador del cel y de la terra. Y en Jesuchrist, unich fill seu, senyor nostre.

Esta unió es de varias maneras; ó pera separar las ideas; ó pera distingirlas; ó pera posar alguna condició; ó pera dar la causa ó rahó de alguna cosa, &c. y son molt abundants en un escrit, com se veurá en lo exèmples del ultim de aquest tractat.

Lo empleo de las conjuncions es sempre unir, faltant aquesta circumstancia, no serán conjuncions, sino adverbis; majorment, si se arriman y califican algun verb.

Los gramatichs las divideixen en copulativas, disjunctivas, adversativas, condicionals, &c.

Copulativas.

Y, è, també, ademes, ja, qué, tant, & mes, no sols, sino també, al mateix temps, de aquí se infereix, de una part, de altra part, á mes de axó, axí mateix, no mes.

Disjunctivas.

O, ó be, ú, sinó, ménos, sia, qué,

sia que, menos que, ni, ni menos, sí sols, solament, excepto.

Adversatives.

Pero, empero, encara que, antes que, per mes que, no obstant, ab tot, per més avant, á diferencia, al contrari, de diferent manera, demes de axó, ab tal que, menos quant, per tant.

Condicionals.

Si, com, mentras, quant, luego que, mentras que, á no ser que, en tant, baix la condició, suposat que, á menos de, en cas que.

Comparatius.

Tan, com, axí com, de la manera que, á semblança de, á exèmple de, en conformitat de, axí mateix com, del mateix modo que, de la propia manera que.

Causals.

Perque, puix, donchs, luego, car, per lo que, per lo tant, per lo mateix, per consegüent, per qual rahó, per qual cau-

sa, per qual motiu, per axó, de lo que se infereix, puix que, en tant es axí, en realitat, revera, en veritat, no hi ha dubte, en confirmació de axó, á fi de que, ab intent de, per lo que, en conseqüencia de.

Transitives.

Las transitivas son las que serveixen pera pasar de una clausula ó período, ó de una part del discurs á altra. Y encara que totes las conjuncions diuen transit; no obstant las mes principals son: Pero, empero, donchs, mes, no obstant, en fi, en efecte, item, suposat axó, suposadas estas cosas, en esta intelligencia, en virtut de, en conseqüencia de, á vista de, per só, de manera que, empero no obstant lo sobredit, de tot lo precedent se infereix que, respecte de, es emperó de advertir, en tot cas que, en cas que, y moltras altras, que los retorchs diuen transicions.

Exèmple del us de las conjuncions.

No obstant que los drets de la Generalitat de Catalunya sian imposats y concedits; no solament per los prínceps predecessors y reys, de gloriosa memoria; sino

també ab indults apostòlics, tant llargament confirmats; y axí, tan los seculars, com los ecclesiàstichs y magnats, obtenints magistratura de una y altre jurisdicció, estigan obligats á la entera y real solució de dits drets: no faltan alguns ignorants, desviats de la veritat, y desitjant saber mes de lo que importa, que zelosos de la privada utilitat destruheixan la pública, y sembran zisanya per gra, *perque* judican, ó fingeixen, y publican, *que* los drets de la Generalitat son concedits é imposats per algunas especials causas, faltant las quals, segons diuhen, es licit defraudar dits drets sens escupol de conciencia; axí se son obdurats los cors dels que han de pagarlos, y axí lo patrimoni de la Generalitat se ha reduhit á poch, &c. *Recopilació de 1689.* pag. 32.

Lo mateix en la poesia; com en estos

¿Que miras, ó bell Narcís?... infelís.
 Repara que cego estás, ó rapás.
 No coneixent, sent tan rara, ...ta cara.
 Ansias y sospirs dispara
 Ton cor; ¿mes de que serveix?
 Mira, repara y coneix,
 Infelís rapás, ta cara.

Don Joseph Romaguera.

SINTAXIS.

Tots los homes, que tenen us de rahó y son capassos de articular y formar lletres, parlan y escriuhen ab lo sol llum natural; pero, no tots parlan y escriuhen com se déu; perçó los que desitjan escriurer y parlar correctament, despres de haver après la analogia de una llengua, deuen apendrer la sua *sintaxis* y *ortografia*.

La *sintaxis* no es altra cosa, sino unas certas observacions de lo que utilment se ha practicat en lo modo de parlar, donant per reglas las que se han considerat perfeccions, pera que en semblants casos se pratique del mateix modo.

Esta part de la gramática se divideix en *concordancia*, *régimen* y *constructió*.

CONCORDANCIA.

La *concordancia* es lo concert ó conueniencia de unas paraulas ab otras; y es de quatre maneras: del article ab lo nom comú, de nom adjectiu ab substantiu, de relatiu ab antecedent y de nominatiu ab verb.